

готовність до сексу у юнаків, і ніжних почуттів у дівчат. Але, виходячи з наших спостережень, до перерахованих факторів можна додати такі, як матеріальна зацікавленість, вплив соціального середовища і засобів масової інформації, які характерні як для дівчат, так і для юнаків цього віку.

Враховуючи ці моменти, можна говорити також про те, що прагнення отримати задоволення, бажання відчувати ніжність, позбутися самотності, підтвердити свою мужність або жіночність, підвищити самооцінку, престижність, самоствердження, розширити почуття свободи і незалежності, зайва романтичність і, в підсумку, вагітність є, як стверджують О. Андреева, Н. Дубрович та інші дослідники, провідними факторами, що призводять юнаків та дівчат старшого підліткового та юнацького віку до ранніх сексуальних стосунків, позашлюбного співжиття або раннього вступу у шлюб [1, 78]. У свою чергу, Ф. Райс дійшов висновку, що існують деякі відмінності у спрямованості на взаємодію та спілкування юнаків та дівчат. Так, юнаки частіше використовують шаблонні типи взаємодії, прагнуть зберегти прихильність, не оновлюють коло знайомств та меншою мірою володіють прийомами і способами спілкування. На відміну від них, дівчата більш гнучкі й варіативні в спілкуванні, що впливає на встановлення дошлюбних стосунків, зумовлюючи характер можливих труднощів. Проте результати дослідження онтогенезу сімейних орієнтацій свідчать, що юнаки та дівчата орієнтуються на сім'ю як на емоційний союз, недооцінюючи фактор духовної спільності. Мабуть, орієнтація на партнера як на духовно близьку людину формується пізніше, з настанням емоційної зрілості [6, 59].

ВИСНОВКИ

Отже, у ході дослідження було виявлено чинники формування готовності старшокласників до усвідомленого батьківства:

1) *зовнішні* (освітня політика держави у сфері статевого виховання, вплив загальноосвітнього навчального закладу, класного керівника, вчителів, вплив позашкільних освітніх закладів, вплив батьківської сім'ї та сімейного виховання, вплив засобів масової інформації та Інтернет-простору, соціальних мереж);

2) *внутрішні* (особливості особистості старшокласників, їх ставлення до сім'ї і дітей взагалі, їх уявлення про майбутню власні сім'ї, про кількість майбутніх дітей тощо).

Серед багатьох аспектів проблеми формування готовності підростаючого покоління до усвідомленого батьківства виділено основний чинник – правильне розуміння соціальної ролі сім'ї та шлюбу в сучасному суспільстві. У зв'язку з тим, що юнаки та дівчата вже по-дорослому ставляться до проблеми створення сім'ї та умов її існування, можна припустити, що підвищена пізнавальна активність, прагнення до самовизначення в усіх сферах життя надають сприятливу платформу для правильної орієнтації старшокласників та юнацтва в проблемах батьківства. Отже, на цьому віковому етапі вже чітко закладаються основи готовності старшокласників до усвідомленого батьківства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева О.Я. Формирование личности старшеклассника / О.Я. Андреева, Н.В. Дубрович – М. : Педагогика, 1989. – 169 с.
2. Берн Э. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – М. : ЭКСМО, 1997. – 116 с.
3. Дружинин В.Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – М. : КСП, 1996. – 160 с.
4. Кон И.С. Психология старшеклассника / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1982. – 207 с.
5. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен: [учебное пособие] / Р. В. Овчарова. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2006. – 496 с.
6. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб. : Питер, 2000. – 624 с.
7. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5-ти т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 419–656.
8. Фадеев В.І. Вплив веб-простору на формування готовності старшокласників до відповідального батьківства / В.І. Фадеев, О.Р. Лемещенко // Психологічні перспективи. Проблеми кіберагресії : спец. вип. Т.1. – К. : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2012. – С. 176–186.
9. Яценко Л.В. Теорія і практика розвитку гендерних відносин юнаків і дівчат в Україні / Л. В. Яценко // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – С. 102–105.

УДК 159:371.147.77

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНОГО СПІЛКУВАННЯ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

О.Г. Лосієвська

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*

У статті зроблено аналіз поняття «комп'ютерна комунікація», що відкриває нові перспективи у спілкуванні в процесі професійного становлення особистості. З'ясовано, що на сучасному етапі в результаті розвитку науково-технічного прогресу оволодіння комп'ютерними технологіями стає необхідною умовою для успішного існування в сучасному суспільстві. Виявлено, що вузівське середовище впливає на процес розвитку комунікативних компетенцій професіоналізму майбутнього фахівця гуманітарного профілю, структурні елементи особистості зазнають значних перетворень.

Ключові слова: комп'ютерна комунікація, комунікативні компетенції, майбутній фахівець гуманітарного профілю.

В статті проаналізовано поняття «комп'ютерна комунікація», которая открывает новые перспективы общения в процессе профессионального становления личности. Вияснено, що на сучасному етапі в силу розвитку науково-технічного прогресу оволодіння комп'ютерними технологіями стає необхідним умовою для успішного існування в сучасному суспільстві. Виявлено, що середовище вищої освіти впливає на процес розвитку комунікативних компетенцій професіоналізму майбутнього фахівця гуманітарного профілю, структурні елементи особистості претерпають значительні перетворення.

Ключевые слова: комп'ютерна комунікація, комунікативні компетенції, майбутній фахівець гуманітарного профілю.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вищі навчальні заклади України постійно дбають про посилення інтеграції науки та освіти, піднесення ролі наукових досліджень у справі підготовки фахівців з вищою освітою. Це пояснюється тим, що без належної взаємодії науки та освіти в суспільстві не може бути ні ефективної науки, ні досконалої освіти.

Процес інформатизації та комп'ютеризації суспільства, який відбувається в сучасному світі, торкається дедалі більших сфер суспільного життя. Одним із найбільш істотних проявів цього процесу є виникнення і розвиток глобальної мережі Інтернет.

Інтернет усе дедалі більше впроваджується в наше життя, стає одним із домінуючих інструментів як для персональної, так і академічної та професійної комунікації. Життя суспільства стає дедалі більш залежним від цієї технології, тому не дивно, що в деяких людей виникають проблеми у зв'язку з тим, що вони занадто багато часу проводять в Інтернеті або, навпаки, намагаються не включатися у повсякденний процес інформатизації суспільства та розвитку комп'ютерних технологій.

Зауважимо, що ставлення майбутнього фахівця гуманітарного профілю до нових комп'ютерних технологій багато у чому дозволить прогнозувати наслідки їх впливу на розвиток комунікативних компетенцій. Одним із основних завдань у цьому аспекті є вивчення відповідних атиюдів серед студентів, адже саме це покоління в майбутньому визначатиме місце і роль комп'ютерних технологій у нашому суспільстві. Отже, виникає необхідність вивчення впливу комп'ютерного спілкування на розвиток комунікативних компетенцій професіоналізму майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають: принцип єдності свідомості та діяльності, системний підхід до вивчення психічного розвитку і формування особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн, О.П. Саннікова, Ю.М. Швалб та ін.), методологічні принципи організації психологічного дослідження (Б.Г. Ананьєв, А. Анастасі, Л.Ф. Бурлачук, В.О. Ганзен, В.М. Дружинін, Б.Ф. Ломов, С.Д. Максименко), принципи та механізми соціалізації особистості (В.В. Москаленко, Л.Е. Орбан-Лембрик, М.І. Пірен, В.В. Столін та ін.), концепція саморозвитку особистості Г.С. Костюка, загальні положення особистісно-діяльнісного підходу (Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін А.А. Леонт'єв, Л.С. Рубінштейн); загальнопсихологічна концепція діяльності і спілкування (М.Й. Боришевський, В.В. Давидов, О.М. Леонт'єв, С.Д. Максименко, В.Г. Панок, І.Д. Пасічник, В.А. Семиченко); концепції мовної і вторинної мовної особистості (Г.І. Богін, Ю.М. Караулов, І.І. Халеева, К.М. Хитрик); компетентнісного підходу (А.В. Хуторський, І.О. Зимня, Ю.Г. Татур); когнітивного підходу у психології (У. Найссер, Р.Л. Солсо, В.П. Зінченко), теорії професійної компетентності фахівця (Т.П. Абакірова, Б.Г. Ананьєв, В.М. Березін, Е.В. Бондаревська, Е. В. Булгакова, Н.А. Дмитрієва, Е.Ф. Зеєр, Г.Г. Ільїна, О.М. Ішакова, І.В. Кондріна, Н.Б. Крилова, М.С. Лукьянчикова, Н.І. Мешкова, О.П. Садохін, Т.Г. Браже, Д. Хайте), теорії комунікації (О.Г. Асмолов, Г.В. Бороздіна, Л.А. Карпенко, В.М. Куніцина, В.О. Лабунська, М.І. Лісіна, А.К. Маркова, Б.Д. Паригін, В.Н. Панферов, А.О. Реан, В.В. Рижов, Е.Ф. Тарасов, Т.М. Ушакова, J. Bowlby, M. Argyle, J.S. Bruner, A.W. Comb, M.L. Hoffman), теорії комунікативної компетентності (Г.М. Андреева, Ю.К. Бабанський, О.О. Бодальов, О.О. Леонт'єв, Б.Ф. Ломов, Л.А. Петровська); вплив комп'ютерних технологій на свідомість особистості (Е.П. Белинська, Е.А. Писарева, К.А. Серебрякова, Ф.О. Смирнов, О.В. Сміслова).

Мета дослідження полягає у визначенні впливу комп'ютерного спілкування на розвиток комунікативних компетенцій професіоналізму в майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Завдяки професійній спрямованості особистість самореалізується та самовдосконалюється у професійній діяльності. Професійна спрямованість визначає основні напрямки збагачення професійного досвіду, набуття нових професійних знань, навичок та умінь. Професійна спрямованість є інтегративним утворенням, системою психічних властивостей, що пояснює поведінку та дії людини як потенційного чи актуального суб'єкта праці в період допрофесійного розвитку. Психічні властивості поступово складаються в онтогенезі людини як суб'єкта праці.

Професійна спрямованість характеризується:

- перша тенденція – це прояв загальної спрямованості особистості;

- друга тенденція визначається тим, що професійна спрямованість ототожнюється з іншими психологічними категоріями: із професійними інтересами та намірами;
- третя тенденція – це стійка домінуюча система мотивів, система емоційно-ціннісних відносин.

Професійна спрямованість як система охоплює низку взаємопов'язаних блоків: мотиваційний, репрезентований вектором «мотив-мета»; емоційно-когнітивний, репрезентований чуттєво-інформаційними утвореннями; регулятивний, утворюваний вольовим і контролью-оцінним компонентами.

Розвиток професійної спрямованості виступає як соціокультурний процес, що відбувається шляхом залучення людини в різноманітні сфери суспільства, в широкий контекст соціальних зв'язків та контактів. Професійна спрямованість визначає успішність освоєння майбутньої професії та призводить до формування нових особистісних структур [5].

Професійна спрямованість як багатогранний феномен складається зі структурних компонентів. У процесі динамічного розвитку структурні компоненти професійної спрямованості зазнають перетворень [5]. Серед найважливіших перетворень мотиваційного компонента професійної спрямованості виділяється така тенденція, як підвищення ролі внутрішньої мотивації [5]. Когнітивний компонент професійної спрямованості утворює певний професійний еталон, який активізує прагнення до оволодіння професією [5]. На основі образу професії формується готовність до самостійної професійної діяльності.

Професійна спрямованість виступає не як мимовільний процес, а як процес, що успішно здійснюється тільки в системі доцільно організованої життєдіяльності майбутнього професіонала [5]. Розвиток комунікативних компетенцій у процесі становлення професіонала – динамічний процес, він триває упродовж життя.

Слід зазначити, що вузівське середовище впливає на процес розвитку комунікативних компетенцій професіоналізму майбутнього фахівця гуманітарного профілю, структурні елементи особистості зазнають значних перетворень.

У сучасному суспільстві відбуваються зміни у всіх сферах життєдіяльності. За словами О.Л. Колчиної, ці зміни характеризуються загостренням протиріч між потребою затвердити себе в навколишньому світі, реалізувати себе в суспільстві й необхідністю адаптації до складних життєвих реалій [3].

Комп'ютерна комунікація багатогранна. Вона має характеристики, властиві й іншим видам комунікації. Так, у працях О.Н. Галічкіної наводяться такі ознаки:

- з погляду масштабності – комп'ютерне спілкування має в собі риси масової (спілкування з усім світом), міжособистісної (спілкування між користувачем і комп'ютером) і групової комунікації;
- з погляду на часовий чинник – тривалість комунікативного процесу – комп'ютерне спілкування може бути як стислим (одержання електронної пошти), так і тривалим у часі (участь у конференціях);
- за формою комп'ютерна комунікація поділяється на усну (безпосереднє спілкування чи за наявності голосового модему) і письмову (текстова і графічна, тобто передача малюнків, схем тощо).

Відповідно до каналу передачі і сприйняття інформації комп'ютерна комунікація ділиться на актуальну (спілкування з реальними людьми) і віртуальну (спілкування з уявними співрозмовниками).

Привертає увагу запропонована А.Г. Інкелес аналітична модель сучасної особистості, що представляє собою сукупність особистісних характеристик, що формуються в процесі модернізації суспільства під впливом інформатизації, комп'ютеризації, засобів масової інформації тощо. Істотними рисами такої особистості є [2]:

- 1) відкритість експериментам, інноваціям, змінам;
- 2) готовність до плюралізму думок, визнання існування різних точок зору без побоювання зміни власного бачення миру;
- 3) орієнтація на сьогодення та майбутнє, а не на минуле;
- 4) упевненість і здатність у подоланні створюваних життям перешкод;
- 5) планування майбутніх дій для досягнення цілей, як в суспільному, так і в особистому житті;
- 6) віра в можливість регулювання та прогнозування соціального життя;
- 7) почуття справедливості, засноване на впевненості в залежності винагороди від внеску й майстерності;
- 8) висока цінність освіти та навчання;
- 9) повага гідності інших поза залежністю від статусної позиції.

Сучасна позиція провідних психологів (О.К. Тихомиров, Е.І. Машбиц, В.В. Фляків, Б.С. Гершунський й ін.) полягає в тому, що засоби інформаційних технологій розглядаються як універсальні засоби обробки даних і впливу на психіку людини. У тій або іншій інтерпретації позначені риси сучасної особистості повторюються в роботах закордонних і українських дослідників. У них підкреслюється, що інтегральною якістю сучасної особистості є здатність не адаптивної самозміни, коли особистість змушена пристосовуватися до динамізму соціального життя, а здатність до такого смислоутворення, що спрямоване як на зміну умов соціального життя, так і на самозміну. Тобто розвиток глобального комп'ютерного спілкування, постійне оновлення інформаційних та комп'ютерних технологій безпосередньо пов'язане з розвитком самостворення особистості.

Мова як засіб спілкування має яскраво виражений соціальний характер, де суспільні функції активно впливають на її структуру і багато в чому визначають її розвиток. У цьому плані комунікативний статус і сутність мови за допомогою комп'ютерних технологій викликають теоретичний і практичний інтерес.

Слово «технологія» при перекладі із грецького (techne) означає мистецтво, майстерність, уміння, а це не що інше, як процеси. Під процесом варто розуміти певну сукупність дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Процес повинен визначатися обраною людиною стратегією та реалізуватися за допомогою сукупності різних засобів і методів.

Інформаційна технологія – процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки та передачі даних (первинної інформації) для одержання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту) [2].

Комп'ютерні технології, або інформаційні технології – це узагальнена назва технологій, відповідальних за зберігання, передачу, обробку, захист і відтворення інформації з використанням комп'ютерів. Неможливо уявити собі сучасні області виробництва, науки, культури, спорту й економіки, де не застосовувалися б комп'ютери. Комп'ютери допомагають людині в роботі, розвагах, освіті й наукових дослідженнях [4].

Категорія спілкування перебуває в центрі уваги гуманітарних наук. При цьому спілкування прийнято розглядати як взаємодію, змістом якої є взаємне пізнання й обмін інформацією за допомогою різноманітних засобів комунікації з метою встановлення стосунків, сприятливих для процесу спільної діяльності. У цьому вимірі комп'ютерна комунікація відкриває нові перспективи у людському спілкуванні, даючи можливість зберігати і швидко передавати великі обсяги інформації, використовувати аудіо- і відеоканали спілкування, а також спілкуватися в режимі on-line, тобто в безпосередньому лінійному контакті з респондентом. Комп'ютерне спілкування передбачає існування поряд із безпосередньою комунікацією у віртуальному середовищі, і в цьому полягає його найважливіша відмінна риса [4].

У силу розвитку науково-технічного прогресу оволодіння комп'ютерними технологіями стає необхідною умовою для успішного існування в сучасному суспільстві.

Оволодіння (засвоєння) – це злиття нового досвіду з попереднім досвідом, нової інформації з уже усвідомленою раніше. Воно може бути стихійним і цілеспрямованим. Цілеспрямоване засвоєння також розгалужується на засвоєння в результаті самоосвіти і засвоєння в процесі керованого навчання. Для будь-якого засвоєння спільне те, що результатом його є наслідок. Наслідком у психології називають досягнення здатності до цілеутворюючої зовнішньої і внутрішньої діяльності. Тобто наслідок – це засвоєння знань і зумовлених ними певних дій і вчинків в окремих ситуаціях. Способи діяльності, засвоєні особистістю, стають її навичками й уміннями. Навичкою є операція, спосіб виконання якої доведений до автоматизму, тобто майже не контролюється свідомістю. Уміння – спосіб дії, який містить впорядковану низку операцій, що мають загальну мету, і засвоєний до ступеня готовності застосовувати його в варіативних ситуаціях [4].

Засвоєнню притаманна складна внутрішня структура, яка містить кілька компонентів (ступенів, фаз). Так, до психологічних компонентів засвоєння, на думку С. Рубінштейна, М. Левітова, належать:

- позитивне ставлення до студентів;
- безпосереднє чуттєве ознайомлення з матеріалом;
- мислення як процес активного опрацювання отриманого матеріалу;
- запам'ятовування і збереження отриманої та опрацьованої інформації [2; 6].

Розрізняють такі стадії (етапи) процесу засвоєння:

- початкове ознайомлення з матеріалом, або його сприймання в широкому розумінні;
- осмислення;
- спеціальна робота, пов'язана із закріпленням матеріалу;
- опанування матеріалу, тобто можливість оперувати ним у різних умовах [2].

Отже, для того, щоб оволодіти новим матеріалом, особистості необхідно здійснити повний цикл навчально-пізнавальних дій: сприймання нового матеріалу, його первинне і наступне осмислення, запам'ятовування, виправлення при застосуванні теорії на практиці, повторення з метою поглиблення і засвоєння знань, умінь, навичок. Оволодіння новим матеріалом не зводиться лише до його розуміння, інформування наукових понять. Матеріал, який вивчається, потрібно не лише розуміти, а й зберігати в пам'яті, уміти вільно і логічно його відтворювати [4].

Під час аналізу ситуації й учасників комп'ютерного спілкування можна виявити складну комбінацію дискурсів: передача особистих повідомлень від одного користувача іншому електронною поштою (побутове спілкування), офіційний обмін і запит інформації з електронної пошти (діловий дискурс), обговорення наукових питань у групах новин і конференціях (науковий дискурс), обговорення питань викладання й освіти в конференціях (педагогічний дискурс), реклама, що з'являється на електронних дошках оголошень (рекламний дискурс), обговорення політичних питань (політичний дискурс).

Дискурс можна розглядати як культурно-поведінкову одиницю мовленнєвої діяльності. У предметно-лінгвістичному плані під дискурсом розуміється будь-який логічно зв'язний відрізок мовлення (переважно усного), що за розмірами перевищує одне речення.

При цьому специфічний етикет комп'ютерного спілкування часто формулюється у вигляді правил, знання яких допомагає уникнути багатьох неприємностей під час спілкування в інтернет-середовищі, наприклад: вимога

не відхилятися від теми; використання смайликів для пом'якшення категоричності тверджень; форматні обмеження, пов'язані з довжиною листа; певні заборони на деякі види листів (chain-letters); створення листів неприємного змісту, що одержали в комп'ютерному спілкуванні назву «флейм» (англ. flame – «спалах»); вимогу пройти попередню підготовку перед участю в комп'ютерних конференціях [4].

Оволодіння комп'ютерними технологіями – перший крок до оволодіння безліччю найцікавіших й унікальних професій. Але й у світі інформаційних технологій існує своя ієрархія професійних знань. Тут давно вже в ціні не ті люди, які лише вміють просто увімкнути/вимкнути комп'ютер і можуть навчитися користуватися простими програмами.

К. Р. Роджерс розробив класифікацію, у якій представлено основні ідеальні типи «суб'єктив-реалізаторів» нововведень. Ця класифікація містить у собі наступні типи [6]:

1) новатори – люди, завжди відкриті до нового, постійно націлені на освоєння нововведень у власній практиці, добре орієнтовані в комунікативному просторі інноваторів, схильні до ризику та здійснюють свій вибір на основі проектування процесу отримання результату;

2) ранні реалізатори – це ті, які в буквальному значенні стежать за новаторами. Вони орієнтовані на їхні досягнення, але без ризику, не йдуть сміливо за кожним нововведенням, розважливі (на підставі оцінки можливостей отриманих результатів нововведень);

3) попередня більшість – освоюють уже перевірені в роботі новаторів і ранніх реалізаторів нововведення. Для них достатньо велика дистанція між ознайомленням з такими, що справилися, нововведеннями й власним рішенням; вирізняються високим ступенем волі вибору та орієнтовані на різні варіанти дій;

4) пізніша більшість – суб'єкти, які скептично ставляться до будь-якого нововведення. При цьому пізніша більшість до оволодіння нововведеннями приходять унаслідок значного тиску освітнього середовища. У виборі невільні, оскільки орієнтовані тільки на ті нововведення, які стають визнаними в професійному середовищі. За формою – це просте відтворення нововведень;

5) хиткі – для цієї групи характерна тверда орієнтація на традиційні цінності та досвід попередніх поколінь й обмежене комунікаційне поле. Нововведення освоюється ними тільки тоді, коли стає змістовною й організаційною нормою.

Також можна виділити такі типи користувачів комп'ютера і комп'ютерних, інформаційних технологій: а) початківець; б) просунутий користувач; в) експерт.

Відповідно до каналу передачі і сприйняття інформації, комп'ютерна комунікація поділяється на актуальну (спілкування з реальними людьми) і віртуальну (спілкування з уявними співрозмовниками).

Виходячи зі структурно-функціонального підходу, рушійною силою розвитку є діяльність самовдосконалення, цілеспрямованого й систематичного усвідомлення «Я» у контексті інформатизації. Свій внесок у розвиток самосвідомості робить і не визначене за складом коло ІТ-опосередкованих діяльностей, безпосередньо не пов'язаних з пошуком «Я». Ця система діяльностей відображає, відповідно, духовний і соціальний рівні розвитку самосвідомості. Відповідно до феноменологічного підходу, джерелом розвитку є особливе «прикордонне» середовище, що утворюється на межі повсякденної й віртуальної реальностей і констатується конфліктом між ними. Тут потрібні зусилля для збереження єдності й цілісності «Я». Впливає на специфіку середовища і розрізнення інформаційних та комунікативних відносин, суб'єктом яких може одночасно бути користувач. Фактором розвитку виступає рівень оволодіння комп'ютерними інформаційними технологіями. Для всіх типів користувачів виділені стійкі риси самоставлень. Порівняльний аналіз описів дає уявлення про розвиток самоставлення як компонента самосвідомості майбутнього професіонала в міру опанування комп'ютерними технологіями.

Користувач-початківець незадоволений своїми комунікативними можливостями, він відчуває слабкість і сумніви у здатності викликати повагу й у наявності в себе якостей особистості, гідних поваги й симпатії. Це сумнів у цінності своєї особистості, схильність недооцінювати духовне «Я», демонструється захисна поведінка у вигляді відсторонення й байдужості до себе, втрати інтересу до внутрішнього світу. Така поведінка найбільш виражена, але є й не схильні до самозвинувачення, які демонструють в порівнянні з іншими типами почуття симпатії до себе, згоди зі своїми внутрішніми імпульсами; прийняття себе таким, який є насправді, нехай і з недоліками, схвалювання своїх планів та бажань. Недолік інтенцій початківця в сфері комп'ютерних технологій змушує говорити про латентний плин «конфлікту реальностей». Його наявність обумовлена тиском як з боку суспільства, що заохочує освоєння комп'ютерних технологій, так і з боку зневажливо налаштованих однолітків, більш успішних у цій сфері. Ситуативний тиск із їх боку може бути значним. Все це впливає на особистісне та професійне зростання.

Просунутий користувач вирізняється конформністю та вираженою мотивацією соціального схвалення. Оволодіння комп'ютерними технологіями і віртуальними реальностями є для нього успішним і породжує «втечу від реальності», тому схвалюється скоріше віртуальний соціум. Зниження соціального тиску викликає позитивні емоції й наполегливе бажання зберегти статус-кво, звідси поверхове проникнення в себе поряд із закритим (захисним) самоставленням. Така особистість вирізняється самовпевненістю, відчуттям сили «Я» і стеничним самоставленням. У таких користувачів наявні гіперочікування із приводу позитивного ставлення з боку інших і неадекватно завищене позитивне самоставлення; глибоке почуття цінності «Я» й одночасно передбачуваної цінності для інших. Такі особи безумовно позитивно оцінюють

себе й своє «Я» за внутрішніми критеріями духовності, багатства внутрішнього світу, здатності викликати в людях сильні почуття.

Експерта вирізняє найбільша критичність, глибоке усвідомлення себе, внутрішня чесність, відкрите самоставлення і, разом з тим, найбільша незадоволеність своїми можливостями, відчуття слабкості й сумніву в здатності викликати повагу інших, а також у наявності в себе якостей особистості, гідних поваги й симпатії. Він показує найменшу впевненість у собі, сумнівається в цінності своєї особистості, схильний недооцінювати духовне «Я». Демонструє байдужність до себе, втрату інтересу до внутрішнього світу. Найменше схильний до безумовного самоприйняття. Найбільшою мірою тяжіє до самозвинувачення й негативних емоцій на адресу «Я». Завжди звинувачує себе за промахи й невдачі, а також за власні недоліки. Експерт не має ілюзій просунутого користувача, тому що багато чого знає про віртуальний світ, про себе й своє місце в ньому. Більшою мірою, ніж інші типи, він змушений балансувати між реальностями, звідси перманентний і хворобливий «конфлікт реальностей» і негативно-критичне ставлення до себе [1].

Амбівалентність наслідків захоплення комп'ютерними технологіями простежується в розвитку самоставлення й полягає в позитивній зміні ставлення до себе в просунутого користувача в порівнянні з початківцем й у негативному – в експерта в порівнянні із просунутим.

ВИСНОВКИ

Результатом становлення професійної спрямованості виступають осмислення своєї майбутньої професії та себе в ній, виникнення певного ставлення до своєї праці, а також готовності до активної самостійної діяльності в професійній сфері й прагнення до самореалізації, вдосконалення у професії. Розвиток комунікативних компетенцій у процесі становлення професіонала – динамічний процес, він триває упродовж життя.

Слід зазначити, що вузівське середовище впливає на процес розвитку комунікативних компетенцій професіоналізму майбутнього фахівця гуманітарного профілю, структурні елементи особистості при цьому зазнають значних перетворень.

Розвиток комунікативних компетенцій – об'єктивний процес, у якому основну роль відіграє молоде покоління як найбільш гнучка частина соціуму. Основна тенденція у формуванні комп'ютерного дискурсу – максимальне скорочення способів передачі інформації. У силу розвитку науково-технічного прогресу оволодіння комп'ютерними технологіями стає необхідною умовою для успішного існування в сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов М.Г. Изменение самоотношения пользователей при освоении информационных технологий / М.Г. Абрамов // Вестник университета управления // Развитие отраслевого и регионального управления. – М., 2007. – №5(5). – С. 354–359.
2. Герасимов Г.И. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы / Г.И. Герасимов, Л.В. Илюхина. – Ростов н/Д : НМД «Логос», 1999. – 136 с.
3. Колчина О.Л. Психологические условия развития самоотношения в процессе профессиональной подготовки будущих воспитателей / О.Л. Колчина / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/207545.html#download/>
4. Косенко Ю.В. Основы теории мовой коммуникации : навч. посіб. / Ю.В. Косенко. – Суми : Сумський держ. ун-т, 2011. – 187 с.
5. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 444 с.
6. Роджерс К.Р. Становление человека / К.Р. Роджерс. – М. : Прогресс ; Универс, 1994. – 478 с.

УДК 159.923.2-057.875

РОЗВИТОК СИТУАТИВНОГО КОМПОНЕНТА ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

О.А. Лукасевич

*кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології
Запорізького національного університету*

Статтю присвячено вивченню особливостей розвитку ситуативного компонента особистісної зрілості студентської молоді. Розкрито зміст та показники розвитку ситуативного компонента, який визначає здатність особистості виокремити себе із середовища, усвідомити і пережити зміст ситуації, її можливих наслідків, здійснити вибір щодо того чи іншого вектора розв'язання ситуації. Наведено результати емпіричного дослідження особливостей розвитку ситуативного компонента особистісної зрілості студентської молоді.

Ключові слова: особистісна зрілість, ситуативний компонент, студентська молодь.

Статья посвящена изучению особенностей развития ситуативного компонента личностной зрелости студенческой молодежи. Раскрыты содержание и показатели развития ситуативного компонента, определяющего способность личности выделить себя из окружения, осознать и пережить смысл ситуации, ее возможных последствий, сделать выбор в пользу того или иного вектора разрешения ситуации. Представлены результаты эмпирического исследования особенностей развития ситуативного компонента личностной зрелости студенческой молодежи.

Ключевые слова: личностная зрелость, ситуативный компонент, студенческая молодежь.